

7. APRIL – SVETOVNI DAN ZDRAVJA

ZAŠČITIMO ŽIVLJENJA

Za varno zdravstvo ob izjemnih dogodkih

Svetovni dan zdravja (SDZ) 2009 izpostavlja varnost zdravstvenih ustanov in pripravljenost zdravstvenih delavcev, da ustrezno oskrbijo bolnike in poškodovance ob izjemnem dogodku. Zdravstveni zavodi in zdravstveno osebje vsakodnevno zagotavljajo nujno potrebno oskrbo. V primeru večje nesreče se potrebe po zdravstvenih storitvah izjemno povečajo, saj je treba oskrbeti poškodbe, preprečevati bolezni in poskrbeti za druge nujne zdravstvene potrebe populacije.

Ljudje so izpostavljeni krizi, ko lokalni ali nacionalni sistemi (še posebej zdravstveni) ne morejo izpolniti osnovnih potreb. Razlogi za to so lahko različni – od primerov nenadnega izjemnega povečanja potreb po zdravstveni oskrbi do primerov, ko celoten sistem nima zadostne podpore s strani institucij, ki zagotavljajo delovanje sistema.

Krizne situacije so lahko posledica nenadnih katastrof, kakršne so potresi, poplave in industrijske nesreče. V drugih primerih gre za kompleksne in dlje časa trajajoče razmere, ki vključujejo oborožene konflikte, begunsko problematiko in dramatične politične spremembe. Nekatere krizne situacije so posledica počasi razvijajočih se procesov. Za te je značilen postopen zlom socialnih ustanov zaradi ekonomske situacije, onesnaženja ali degradacije okolja ali pa so posledica smrtonosne bolezni, ki prizadene veliko število ljudi. Krizna situacija ogroža zdravje ljudi, saj med drugim otežuje dostop do zdravstvene oskrbe. Med najbolj prizadetimi so najbolj ranljive skupine ljudi.

V preteklosti smo se tudi v Sloveniji že srečali z različnimi kriznimi situacijami. Nesreče, ki lahko prizadenejo Slovenijo, so zelo raznolike in obsegajo vse od potresov, neurij, poplav, plazov in suš ter požarov do jedrske nesreče, terorističnih napadov, pandemij in velikih nesreč v prometu.

Varen zdravstveni zavod, ki deluje z optimalno kapaciteto med in po takem dogodku, je varno pribežališče, ki rešuje življenje. Zdravstveni zavodi, katerih varnost je naša skupna odgovornost, za svoje delovanje potrebujejo tudi podporo drugih sektorjev.

Naravne katastrofe so v Evropski regiji Svetovne zdravstvene organizacije (SZO) v letih 1990–2008 prizadele prek 47 milijonov ljudi in povzročile škodo v višini 246 milijard USD. Če pogledamo širše po svetu, vidimo, da je potres v kitajski pokrajini Wenchuan poškodoval 11.000 zdravstvenih zavodov. Oboroženi spopadi v Etiopiji in Gazi so prekinili izvajanje nekaterih osnovnih zdravstvenih storitev, npr. cepljenje. Leta 2004 je cunami v Indijskem oceanu poškodoval 61 % vseh zdravstvenih zavodov v indonezijski pokrajini Aceh, umrla je tudi tretjina vseh babic.

Od bolnišnic in drugih zdravstvenih ustanov pričakujemo, da bodo normalno delovale tudi v izjemnih razmerah. Na to moramo misliti že preden se kakšen izjemen dogodek zgodi. Da bi zdravstvene ustanove lahko delovale tudi v dra-

matično spremenjenih razmerah, morajo biti ustrezno grajene in ustrezno vodene. Če na to mislimo ob gradnji zavoda, se novogradnja podraži le za 4 %, ta majhna investicija pa varuje kar 90 % vrednosti. Cena, ki jo je treba plačati, če bolnišnica ob nastopu izjemnega dogodka ne deluje ustrezno, je previsoka.

Vsako leto 7. aprila po vsem svetu praznujemo SDZ. Na ta dan je leta 1948 stopila v veljavo ustanovna listina SZO. Z različnimi aktivnostmi ta dan obeležimo tudi v Sloveniji.

Letošnji SDZ je posvečen pripravljenosti zdravstvenih ustanov na izredne dogodke. V primeru različnih nesreč je ustrezno delovanje različnih služb in še zlasti zdravstvenih ustanov izjemno pomembno. Že ob vpogledu v dogajanje v kateri od zdravstvenih ustanov na običajen delovni dan, vidimo, da proste kapacitete za nenadoma povečane potrebe niso kar tako na voljo. Predstavljajmo si, da nujno zdravstveno oskrbo potrebuje 50, 100 ali več ljudi. Tolikšno število ponesrečencev je možno pri letalski, pomorski, železniški ali večji cestni nesreči. Ob hujšem potresu število žrtev lahko preseže nekaj tisoč.

Za zagotavljanje potrebnih storitev potrebujemo človeške vire. Da bi celotna veriga lahko dobro delovala, potrebujemo tudi ustrezno organizacijo dejavnosti. Slednja se v primeru izjemnih dogodkov pomembno razlikuje od organizacije dela v običajnih razmerah. Ker so viri za zagotavljanje zdravstvene oskrbe v primeru izjemnih dogodkov zmeraj zelo omejeni, je ključnega pomena, da optimalno organiziramo in uporabimo tiste vire, ki so na voljo.

Zelo pomembna je ustrezna koordinacija aktivnosti in usklajeno delovanje. To najlažje preverimo z ustrezno vajo. Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje pripravlja v letu 2009 dve večji terenski vaji, na katerih bo simulirana možna situacija ob večjih nesrečah. V obeh vajah bodo sodelovali tudi zdravstveni zavodi regij (Gorenjska, Dolenjska), kjer bo vaja potekala. Tovrstne vaje so izjemno pomembne, saj pokažejo na področja dela, ki so dobro urejena, in na področja, ki potrebujejo nadaljnje izboljšave.

Jeseni 2009 bo v Evropski uniji potekala vaja, ki bo pokazala pripravljenost držav članic na pandemijo gripe. V Sloveniji imamo že od leta 2006 oblikovan Načrt pripravljenosti na pandemijo gripe na področju zdravstva. Pandemija gripe je realna grožnja, na katero moramo biti ustrezno pripravljene. Za učinkovito ukrepanje v primeru te pandemije bo izjemno pomembno delovanje različnih sektorjev. Temu področju dela bo namenjen posvet, ki ga ob SDZ pripravlja Ministrstvo za zdravje.

SDZ obeležujemo 7. aprila, toda našo pozornost zdravju namenjamo skozi vse leto. Podobno je tudi z izjemnimi dogodki: ni dovolj, da nanje pomislimo takrat, ko se zgodijo. Nanje se moramo pripraviti vnaprej.

Marijan Ivanuša, dr. med.,
Svetovna zdravstvena organizacija,
Trubarjeva c. 2, 1000 Ljubljana